

Tudata annak, mit teljesítettek ők, miképp végezték királyuk és hazájuk iránti kötelességüket, csak tágíthatja eszmekörüket. De ha itthon nem találnák új élet zálogát, hajnalát, mi attól tartunk, hogy ők is csak szaporítani fogják az Amerikába költözők számát. Nálunk még nagyobb lesz a hanyatlás, a fogyás, mint volt a háború előtt... És e hazának nem volna szüksége ily életrevaló, minden téren hasznavehető elemre? Pusztulhat a tót felvidék lakossága?

Nagyméltóságod vezérlő eszméje, hogy a mostani nagy erőmegfeszítés után országunkban nyugalomra, nyugodt erőgyűjtésre, tömörülésre, kölcsönös bizalomra lesz szükség. Emlékiratunkat ezenel kezeibe téve, államférfiúi bölcsességétől bizalommal várjuk, hogy Magyarország oly fontos ügyét, minő tót nemzetiségünk sorsa, új útra méltóztatik terelni s intézkedéseivel nálunk új életet keltetni.⁷

D

1915 szept. 21–25

Gr. Tisza István miniszterelnök és br. Kürthy Lajos kormánybiztos levelezése az 1915 nyarán beindított szlovák akció meghiúsulásának idején

Ref. Zsinati Levéltár, Tisza-iratok 4:16/12, 9, 10

1

Br. Kürthy Lajos főispán úrnak

Budapest, 1915. szeptember 21.

(a tótokkal folytatandó megbeszélés tban)¹

Kedves barátom!

Tegnap a klubban találkoztam Kiszelyvel, s vele folytatott beszélgetésemből arra a következtetésre kellett jutnom, hogy Ghyczy határrendőrségi tanácsos a tótokat az én nevemben hívja megbeszélésre, s úgy állítja oda a dolgot, mintha én kívánnék velük egyezkedni.

Egyáltalán nem értem, hogy jut egy határrendőrségi tanácsos ahhoz, hogy ilyen kérdésbe ártsa magát, s a legnagyobb mértékben helytelenítenem kell, ha tényleg ilyen módon él vissza a nevemmel és tesz intencióimmal merőben ellenkező nyilatkozatot.

Neked és általad nekem eddig úgy volt beállítva a dolog, hogy a tótok közeledni kívánnak, s e végből találkozni szeretnének velem, s hogy ezt a találkozást ismételve ők sürgetik. Ha így áll a dolog, hajlandó vagyok velük beszélni, de csakis, ha valóban teljesen spontán ébredt fel náluk a közeledési vágy, mert abban, hogy mi hívjuk őket ilyen megbeszélésre, a kormány és a nemzeti ügy kompromisszióját látnám, s attól semmi irányban nem várnék jó eredményt.

Kérlek légy olyan jó, járj alaposan végére a dolognak, mondd meg nyíltan a tótoknak, hogy ha bárki úgy állította be a dolgot előttük, mintha én hívnám őket magamhoz, az egyszerűen hazudott és visszaélt nevemmel, s hogy csak abban az esetben jöjjenek, ha erre ők alkalmasnak látják az időt.

⁷ A szlovák küldöttség a lipitói csoport közbelépésére meghiúsult, s így a közölt memorandumtervezetből sem készült végleges változat.

¹ A gépelt levél másolatán Tisza sajátkezű rájegyzése.

Szükséges Ghyczy eljárásának praecis megállapítása is, s a legkomolyabban figyelmeztetnem kell őt, hogy ne tegyen excursiókat a nemzetiségi politikai téren, amihez semmi köze.
A dologra vonatkozó mielőbbi szíves értesítésetet kéri

igaz híved
Tisza s. k.

2

B[eszterce]bánya 915 IX/22¹

Kegyelmes Uram!

F. hó 21-én kelt utasításodhoz képest Ghyczy r.tanácsos szereplésének végére fogok járni, s az illetőknek meg fogom mondani, hogy minden oly híresztelés, mintha a közeledés ideája Tőled jött volna Kegyelmes Uram, vagy plane Te hívtad volna őket: valótlan, s aki ezt állítja, valótlan mond, hazudik.

Nincs kizárva, hogy Ghyczy ügyetlenkedett, de az sem lehetetlen, hogy az ily fajta híresztelés a Liptói cseh barátok rossz akaratú s tudatosan hamisított beállítására.

Az eredményről néhány napon belül jelentek.

Mély tisztelettel vagyok Kegyelmes Uram

készséges híved
Kürthy s. k.

3

Kegyelmes Uram!

Kellő tájékozódás után megállapítottam, hogy Ghyczy határrendőrségi tanácsos a tót kérdésben tényleg illetéktelenül és avatatlanul járt el, s hogy székhelyén Liptószentmiklóson, az ottani nemzetiségi érzelmű férfiak előtt ismételtelen tett oly kijelentéseket, melyek a kérdéses ügy megindítását és szorgalmazását hamis világításba helyezték;

ennek folytán úgy Kiszely főispán, valamint én nevezettnek ezen kijelentéseit a leghatározottabban demontáltuk, az érdekelteknek a tényállást minden kétséget kizárólag megmagyaráztuk, a területileg illetékes Liptói főispán pedig Ghyczy tanácsost utasítani fogja, hogy úgy ő, valamint alárendelt közegei ezen ügyben minden további illetéktelen beavatkozástól tartózkodjanak.

A tót vezetőférfiak most folyó tanácskozásának eredményéről jelentésemet, a liptói főispánnal egyetértőleg teendő esetleges javaslataimmal együtt, bátor leszek Excellentiádnak előterjeszteni.

Mély tisztelettel vagyok Kegyelmes Uram

Besztercebányán, 1915. szeptember 25.

készséges híved
Kürthy s. k.²

¹ A kisalakú levélpapíron Zólyom Vármegye Főispánja köriratú címeres pecsét; a levél sajátkezű írás.

² A kézírásos levélnek csak aláírása sajátkezű. — A kisalakú levélpapíron Zólyom Vármegye Főispánja köriratú címeres pecsét.